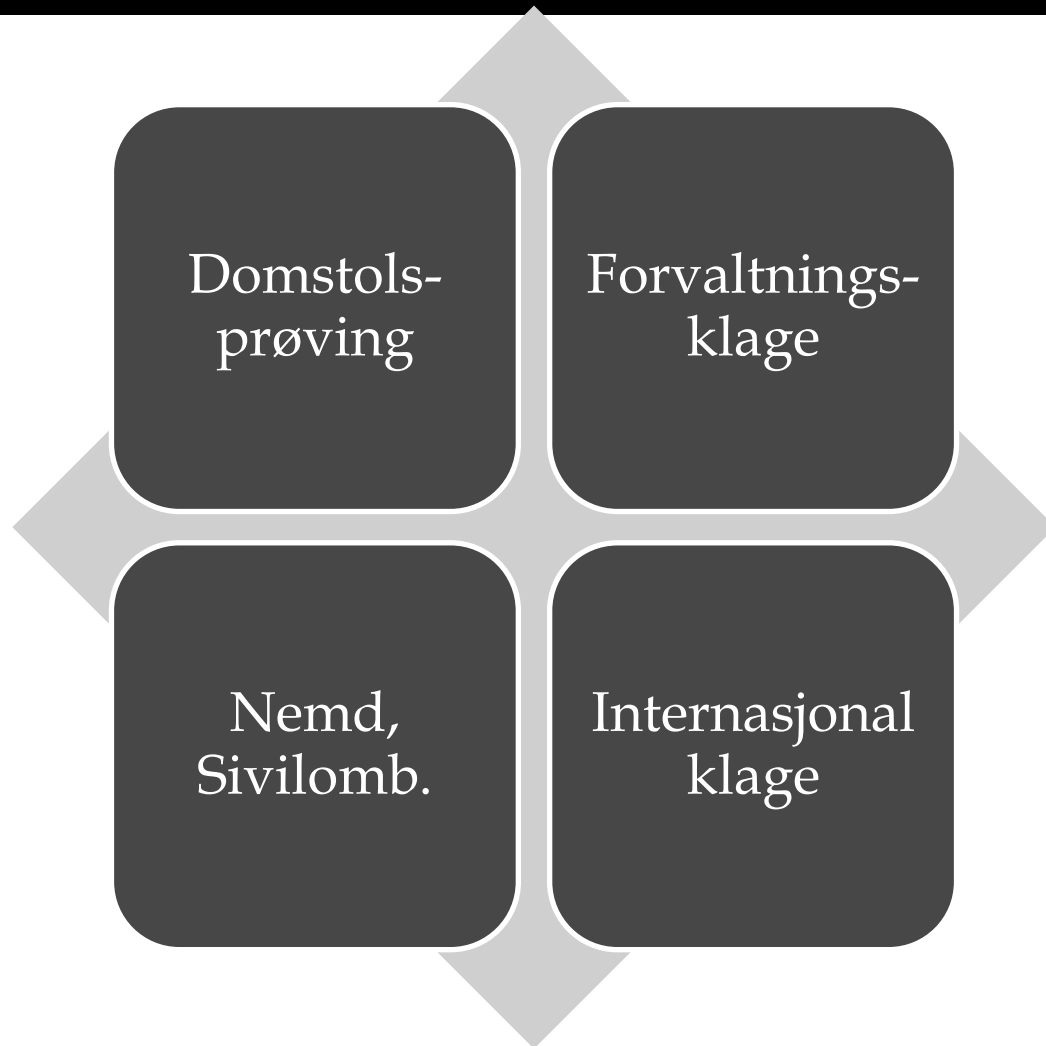

Rettsmidler

Domstolsprøving

- Formell adgang – bred
 - Rt 2003/833: Stopp Regionfelt Østlandet
 - Enkeltvedtak og forskrifter
- Reell adgang – sterkt begrenset
 - Rettsgrunnlag (Rt 2003/1630)
 - Saksomkostninger og motpartens omkostninger (tvistel. §§ 32-11(1) og 34-2(3))
 - Tid, kompleksitet og ulike ressurser

Forvaltningsklage

- Klagerett og vedtakets art
 - Kan det være klagerett for forskrifter?
- Særregler for miljø saker?
 - Særregler om klagerett i pbl. § 1-9: mellom offentlige organer
 - Ellers ikke, men mange interessante tvilsspørsmål
- "Rettslig klageinteresse", fvl. § 28
 - Minst like vid som adgang til å bringe sak for domstolene (tvistelov 2005/90, §§ 1-3 og 1-4: rettskrav, aktualitet og partenes tilknytning)
 - Hvor nærliggende interesse må enkeltpersoner ha?
 - Miljøorganisasjoners klagerett?

Annet

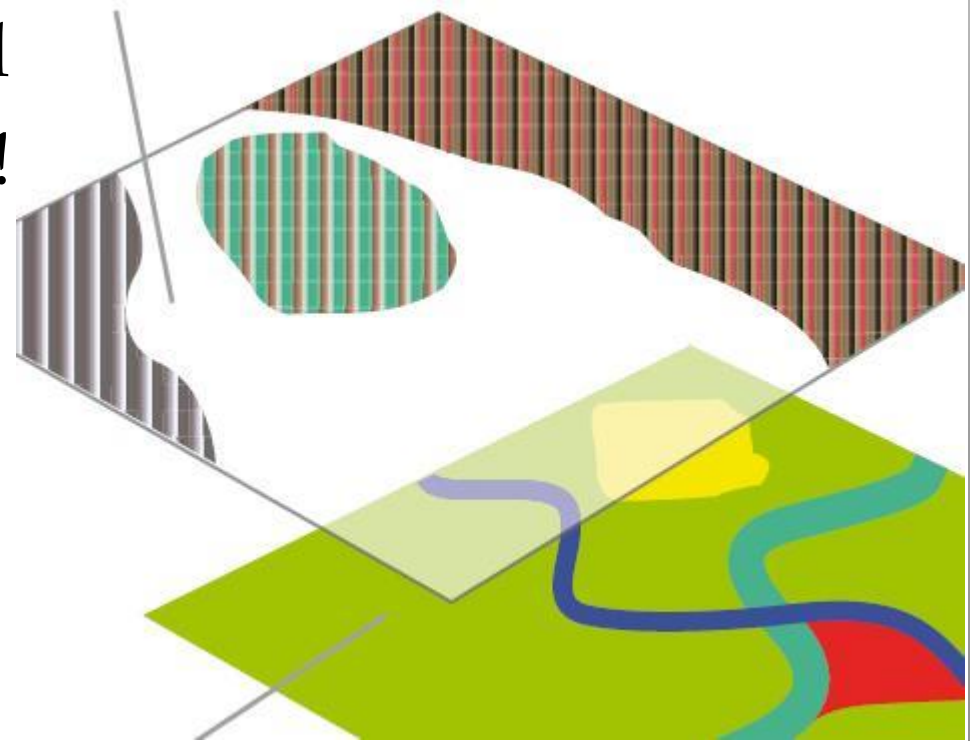
- Nemnd: Klagenemnda for miljøinformasjon
 - Effektiv saksbehandling!
 - Tvangsgrunnlag
- Sivilombudsmannen
 - Kapasitet
 - Effektivitet – hvor godt følges sakene opp?
- Helhetsbildet for Norge:
 - Sterk mot private, svak mot det offentlige!
 - Svak på uavhengighet, god treneringsmulighet!
 - Forholdet til Århuskonvensjonen art. 9(4): “adequate and effective remedies, including injunctive relief as appropriate, and be fair, equitable, timely and not prohibitively expensive”
- Internasjonale organer
 - Aarhuskonvensjonen – compliance committee
 - Bern-konvensjonen – the case files system

Lovstudier – hva er formålet?

- Gi en oversikt over og forståelse for rettsområdene
- Belyse alminnelige forv.rettslige spørsmål
 - Særlig fokus på legalitetsprinsippet, grenser for skjønnsmyndighet og vilkårs læren
- Forbindelseslinje fra generelle prinsipper til konkret lov- og skjønnsanvendelse
 - For eksempel ved rekkevidden av forbud, dispensasjonsadgang, adgang til å stille vilkår og til å omgjøre
- Illustrasjon av virkemiddelperspektivet i forvaltningsretten

Læringskrav PBL

- «Rettslige virkemidler og rammer for styring av arealbruk gjennom plan- og bygningsloven (arealplanlegging) og forvaltning»
- Her ligger det an til praktikumsoppgaver!

Arealplanlegging utg.pkt.

- Sterkt lovregulert, men også forskrifter: Bruk loven aktivt!
 - Omfattende forarbeider:
 - Ot.prp. 32 (plandelen), 45 (bygn.delen) (2007-2008)
 - NOUer fra planlovutvalget: 2001:7, 2003:14
 - NOUer fra bygningslovutvalget: 2003:24, 2005:12
 - NOU Arealplaner og ekspropriasjonserstatning 2003:29
- Formål:
 - § 1-1: Bærekraftig utvikling (se også § 6-1), samordning og prinsipper
 - §§ 3-1 til 3-5: Mål for planleggingen
- Virkeområde
 - § 1-2: grunnlinjen + 1 nautisk mil
- Forholdet til forvaltningsloven: § 1-9

Hovedelementer i pbl.

1. Utarbeidelse av planer
 - ↗ Fokus på arealplaner
2. Krav om tillatelse for arealdisponering
 - ↗ "Speilvending" (§§ 1-6 og 20-1)
3. Lovbestemmelser
 - ↗ Materielle krav (kap. 27-30)
 - ↗ Fastlegging av kompetanse
 - Forankringen i lokale folkevalgte organer

Planer

Statlig

Arealplan

Bestemm-
elser

Retnings-
linjer

Regional

Plan

Bestemm-
elser

Inter-
kommunalt

Kommunal

Plan

Arealdel

Regulerings-
plan

Oversikt plantyper (I)

- Statlige
 - Nasjonale forventninger § 6-1
 - Statlige planretningslinjer § 6-2
 - Statlige planbestemmelser § 6-3
 - Statlig arealplan § 6-4
- Regionale (fylket § 3-4 i.f.) regional plan
 - Plikt til å utarbeide slik plan §§ 7-1 og 8-1
 - Generell plan – skal legges til grunn for annen planlegging § 8-2
 - Implementering av vannrammedirektivet!
 - Regional planbestemmelse § 8-5
 - Eget kapittel om interkommunalt plansamarbeid kap. 9
 - Loven innebærer en styrking av det regionale nivået!
- Overføring av planforberedelse: § 3-7

Oversikt plantyper (II)

- Kommunalt nivå
- Kommunal planstrategi § 10-1
- Kommuneplanens arealdel kap. 11
 - Generell plan – politisk, forutsatt dynamisk
 - Del av den generelle kommuneplanen § 11-1
 - Plikt til å utarbeide slike planer for hele kommunen § 11-5
- Reguleringsplan kap. 12
 - Spesifikk plan – juridisk, mer permanent
 - Plikt til å utarbeide slike planer? § 12-1: følger av loven, kommuneplanens arealdel (§ 11-9 nr. 1), behov for å sikre visse goder, ”større bygge- og anleggstiltak” og der tiltaket innebærer ”vesentlige virkninger for miljø og samfunn”
 - Områderegulering § 12-2 (kommunens ansvar fremhevet)
 - Detaljregulering § 12-3 (konkret prosjekt, ofte privat)

Opplegget videre

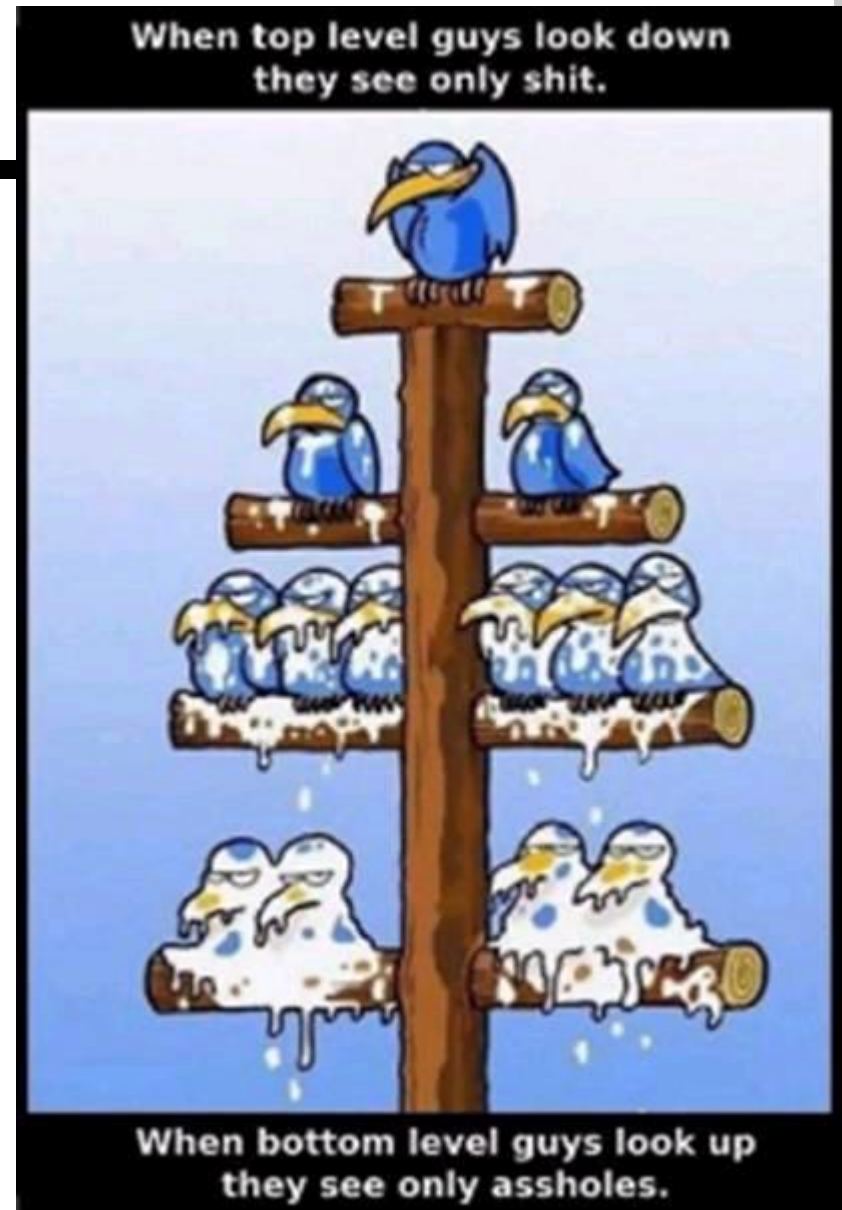
1. Forholdet mellom plantypene
2. Inndeling i soner
3. Kompetanseplassering og dispensasjoner
4. Konsekvensutredning
5. Utbyggingsavtaler
6. Strandvernet
7. Rettsvirkninger for borgerne
8. Kontroll og klage
9. Byggesaksbehandling

1) Forholdet mellom plantypene

- Skillet mellom "bestemmelser" og "retningslinjer"
- Er det et hierarki mellom planene?
 - Statlige planbest. og arealplan §§ 6-3 og 6-4, vedtak etter § 11-18
 - Regional planbest. § 8-5
 - Interkommunalt? Nei § 9-6
 - Bestemmelser til kommuneplanens arealdel §§ 11-8 til 11-11?
- "legges til grunn" (§§ 6-2, 8-2, 11-3 (samfunnsdel), 12-6)
 - Presumsjon for å følge, men kan begrunne fravikelse
 - Rettsvirkninger hvis ikke lagt til grunn: Innsigelser §§ 5-4 og 5-5
- Hva skjer hvis motstrid?
 - Problem med å konstatere motstrid – forbudt / tillatt?
 - "Lex posterior" § 1-5, men se § 11-8, 3. ledd (f)

Summegrupper

- Hvorfor er det få tilfeller av hierarki mellom plannivåene?

Noen grunner til manglende hierarki

- Flexibilitet
- Demokratihensyn – seneste flertall bestemmer
- Sjelden klare konflikter
- Behovet for at nyere detaljerte planer skal kunne fravike generelle planer

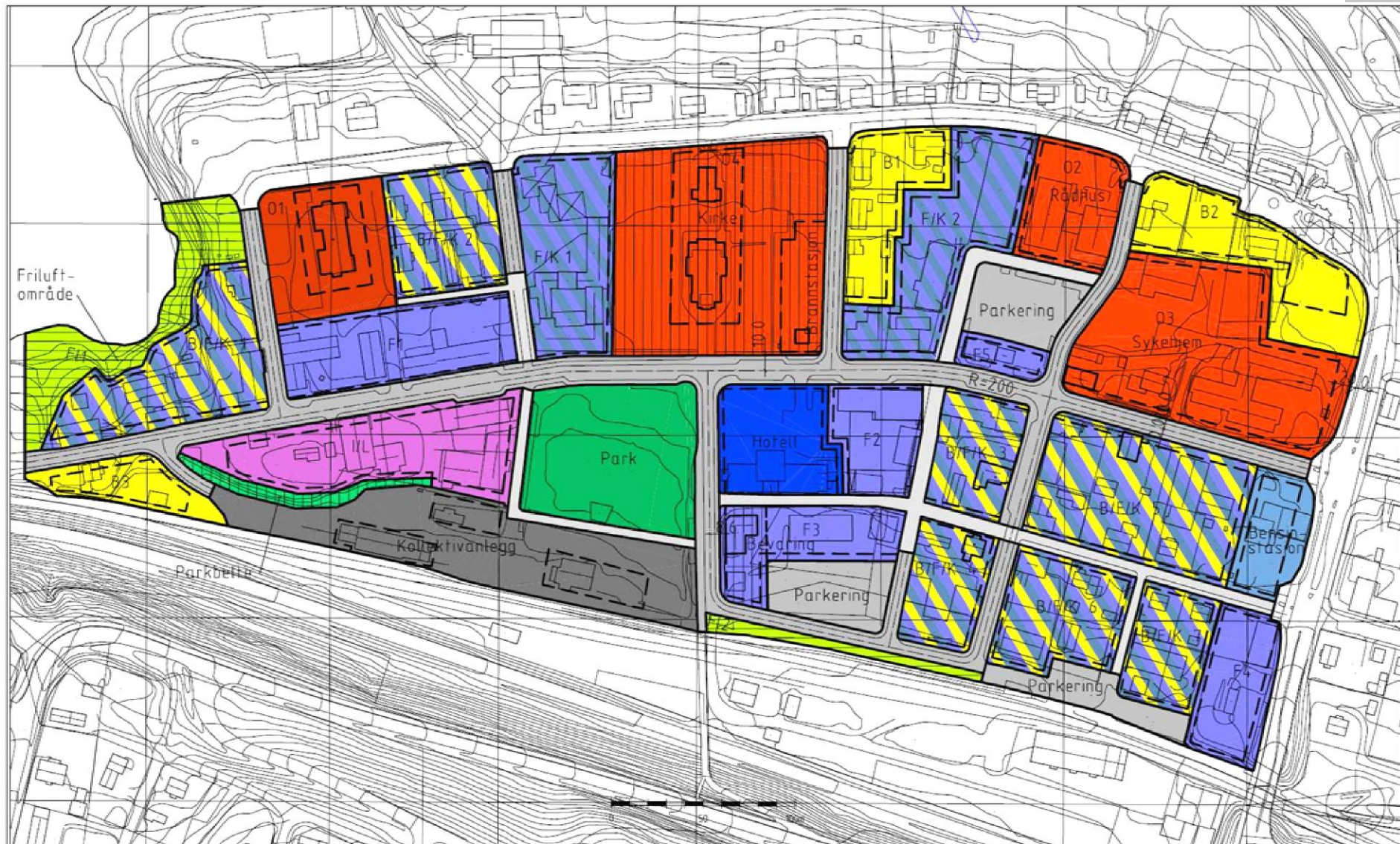
2) Inndeling i soner

- Kan det benyttes flere formål for samme sone?
 - Arealdel: Nei, må velge mellom formålene
 - Reguleringsplan: Ja: § 12-5
- Er det adgang til å spesifisere bruken i KPA?
 - Ja: Underformål § 11-7, kan ikke kombineres med mindre det er gitt bestemmelse om det
 - Er oppregningen av underformål i § 11-7 uttømmende? Ja.
 - Hensynssoner i § 11-8: innenfor de øvrige sonene, og kan dekke flere hensyn: forholdet til nml §§ 4 og 5
 - Generelle bestemmelser: § 11-9, bestemmelser til arealkategorier: §§ 11-10 og 11-11, uttømmende!

Inndeling i soner (II)

- Er det adgang til å spesifisere bruken i RP?
 - Arealformål § 12-5
 - Hensynssoner § 12-6
 - Utfyllende bestemmelser § 12-7 ("i nødvendig utstrekning")
 - Uttømmende? § 12-5 ("herunder" + i.f.), 12-6 (?) og 12-7

- Hva slags plan er dette?

FORENKLET TEGNFORKLARING

1 BYGGOMRÅDER		3 TRAFIKKOMRÅDER (OFFENTLIG)		6 SPESIALOMRÅDER	
BOLIG	INDUSTRI / LAGER	KJØREVEG	BEVARING	BYGG SOM SKAL BEVARES	
FORETNING	OFFENTLIGE BYGNING	GATETUN	FRILUFTSOMRÅDE		
HOTELL	BOLIG/FORETNINGSKONTOR	PARKERING	PARKBELTE		
BENSINSTASJON	FORETNINGSKONTOR	KOLLEKTIVANLEGG			

3) Kompetanseplassering

- Hvem har ansvaret for igangsetting
 - Kommunen: §§ 11-12 til 11-15 / 12-1, 12-2 og 12-8
 - RP: Den som planlegger inngrep §§ 12-3, 12-8 og 12-11
- Behandling: Hovedregel fullt kommunestyre
- Adgang til delegering for "mindre endringer" (§§ 11-17 og 12-14)
 - Betydning for saksbehandlingsregler og gyldighet
 - I hvilken grad er tiltaket i strid med reguleringsformålet?
 - Hvor stort areal gjelder tiltaket
 - Hensynet til smidig og rask saksbehandling, Rt. 2003/764
 - Uenighet mellom sektormyndigheter? Rt. 2003/764
 - Betydning for adgang til å stille vilkår
 - Noe snevrere for endringer enn dispensasjon, Rt. 2003/764

Dispensasjoner

- Kan delegeres til administrasjonen?
- § 19-2: To vilkår:
 - "hensynene bak bestemmelsene" eller "hensynene i lovens formålsbestemmelse" må ikke bli "vesentlig tilsidesatt"
 - Fordelene "klart større" enn ulempene
 - Tidligere § 7, "særlige grunner" - Rt. 2007/57 Trallfa
- Særlig vekt på helse, miljø, sikkerhet og tilgjengelighet
- Ikke dispensasjon fra saksbehandlingsregler

4) KU – strategisk nivå

■ Hovedformål

- Forebygging
- Sumvirkninger
- Redusere utgifter, flytting av ansvar

■ Utvikling fra tiltak til strategisk nivå

- Pbl. kap. 14 og §§ 4-2 og 4-3, m.infl. § 20, EU-direktiv 2001/42/EF, SEA-protokoll
- Hvilke avgjørelser?
- Når – reell innflytelse?
- Hva – utredningsprogram, alternativer
- Hvem – planmyndighet og forslagsstiller
- Deltakelse – stadier

■ Effekter

- Virkninger for prosjekter: flytting av ansvar

KU – tiltak

- Hovedformål
 - Sakens opplysning
 - Bringe på banen andre interessenter
 - Tvinge til eksponering og å presentere alternativer
 - Refleksjon over kompenserende tiltak
- Fra generelle kompetanseregler til detaljerte krav
 - Pbl. kap. 14, Grl. § 110 b, EU-direktiv 85/337/EØF, Espoo-konv.
 - Hvor og hvilke aktiviteter – havområder?
 - Når – reell innflytelse?
 - Hva – utredningsprogram, alternativer
 - Hvem – problemstillinger mht. interessefelleskap
 - Deltakelse – stadier
 - Virkninger for vedtak – § 14-3
- Mangler ved KU og domstolenes rolle (Rt 2009/661)

5) Utbyggingsavtaler

- Fleksibilitet, arbeids- og kostnadsdeling mot hensynet til tredjepart og rettssikkerhet
- Forholdet til utbygger
 - Begrense kommunens maktposisjon
 - Hva som kan avtales definert § 17-3
- Forholdet til kommunen
 - I hvilken grad bindes forvaltningsmyndighet?
 - Må ha grunnlag i plan § 17-1, jfr. § 11-9 nr. 2
- Forholdet til tredjepersoners interesser
 - Prosedyrer for saksbehandling
 - Ikke enkeltvedtak eller påklages, men åpenhet §§ 17-4 og 17-5

6) Strandvernet

- Strandloven -> § 1-8
 - Utg.pkt. er byggeforbud – i bred forstand, jf. tiltak listet i § 1-6
 - Utvidet til visse områder langs vassdrag § 1-8, 5. ledd, handlingsplikt?
- Begrensede muligheter for unntak
 - via bestemmelser om byggegrenser til kommuneplanens arealdel, § 11-9 nr. 5
 - via bestemmelser om visse næringsbygg i kommuneplanens arealdel, § 11-11 nr. 4
 - via bestemmelser om byggegrenser til reguleringsplan, § 12-7 nr. 2
 - via dispensasjon, § 19-2
- Planbest. og retn.linjer (sjø og vassdrag)

7) Rettsvirkninger for borgerne

- Klargjort utgangspunktet i § 1-6, 2. ledd
 - Merk: Forbud gjelder uavhengig av om det er oppstilt krav om søknad og tillatelse
- Begrensninger i borgernes handlefrihet
 - Planbestemmelser – statlige og regionale
 - Kommunale planer
 - Skille mellom pågående aktivitet og nye aktiviteter, inkl. endringer av pågående aktiviteter, §§ 11-6 og 12-4
 - Formålsbetraktninger helt sentralt – planformålet, andre planvedtak, lovformålet, prinsipper
 - Juridiske disposisjoner

Rettsvirkn. for borgerne (II)

■ Gir planen borgerne rettigheter?

- Ikke ubetinget rett til bruksendring i tråd med planen §§ 11-6 og 12-4, jf. § 1-6, men dette kan diskuteres
- Midlertidig forbud, kap. 13: behov for planendring
- Rett til erstatning
 - Rådighetsregulering: Alminnelige regler + § 15-3
 - Innløsning §§ 15-1 og 15-2
 - Erstatning overfor andre grunneiere § 15-3, 5. ledd
 - Betydningen av RP for adgang til erstatning og for utmåling

■ Konsekvenser for kommunen

- Rett til å ekspropriere
 - Reguleringsplan § 12-4, 4. ledd og kap. 16
- Krav om innløsning og erstatning
 - Byrdefullt for kommunen!

Summegrupper

Hvilke vedtak er det som "endres" når kommunestyret fatter vedtak om endring av arealdelen av kommuneplanen?

Endring av vedtak

- Eksisterende reguleringsplan? Ja
- Eksisterende statlig reguleringsplan?
Konkret vurdering
- Eksisterende fylkesplan? Ja
- Eksisterende retningslinjer? Ja
- Eksisterende statlige eller regionale bestemmelser? Nei
- Interkommunal plan? Ja
- Eksisterende byggetillatelse? Nei

8) Kontroll og klage

■ Forhåndskontroll

- ↗ Innsigelser §§ 5-4 til 5-6, 11-16, 12-13.
- ↗ Hva slags grunnlag for innsigelse?

■ Etterfølgende kontroll

- ↗ Statlig plan etter § 6-4
- ↗ Endring av plan, lite brukt §§ 11-16, 3. ledd og 12-13, 3. ledd
- ↗ Klageadgang § 1-9: Kun for reguleringsplan § 12-12, 3. ledd

9) Byggesaksbehandling

- Læringskrav - ikke spesielt nevnt!
- Når trenges byggetillatelse?
 - Utg.pkt. §20-1: Lang liste!
 - Regler om "automatisk begunstigende vedtak" § 21-7, 2. ledd
 - Gjort visse unntak fra plikt til å benytte fagperson med "ansvarsrett" § 20-2
 - Unntak for visse tiltak § 20-3, men tillatelse kan kreves etter andre bestemmelser i pbl.
 - Tillatelse må foreligge før igangsettelse § 20-1
- Totrinnsprosess

Lovbundet vedtak

- **Rettsgrunnlag: § 21-4**
 - I tillegg: automatisk begunstigende vedtak (§21-7)
- **Skjønnsmyndighet begrenses, unntak:**
 - Kap. 27-31, eks.: §§ 29-2, 30-2 og 30-3 (Rt. 1995/1939, § 29-4)
 - Midlertidig bygge- og deleforbud kap. 13 (Rt. 2002/683)
- **Innebærer skranke for å oppstille vilkår?**
 - Ja, må finnes særlig grunnlag!
 - Krav etter andre bestemmelser i pbl.
 - Hvis dispensasjon: Alminnelig adgang til å stille vilkår
- **Særregler om bortfall av tillatelse § 21-9**

Koordinering

- Rettsgrunnlag § 21-5
- Hvor sterk koordinering skal finne sted?
 - Vertikal integrering
 - Sakkunnskap
 - Prosessuell, men begrenset formell koordinering
- Når skal det koordineres (plan eller byggesak)?
 - Formelt fokus på byggesak
 - Reell koordinering ved plan
- Medfører koordineringen ansvarsovergang?
 - Frister for andre myndigheter i § 21-5
 - Må uansett ha tillatelser etter andre lover

Summegrupper

Hva kan domstolene prøve under pbl § 29-2 (visuelle kvaliteter): Ethvert tiltak etter kapittel 20 skal prosjekteres og utføres slik at det etter kommunens skjønn innehar gode visuelle kvaliteter både i seg selv og i forhold til dets funksjon og dets bygde og naturlige omgivelser og plassering.

Naturmangfoldloven

- Læringskrav
 - Rettslige virkemidler og rammer for forvaltning av naturmangfold gjennom områdevern etter naturmangfoldloven
 - Hovedtekkene i reglene om artsvern etter naturmangfoldloven
- Forholdet til annen lovgivning: "Overordnet" lov?
 - Virkemiddel for å sikre nasjonale og langsiktige mål
 - De generelle prinsippene og aktsomhetsplikten i kap. II
 - Kvalitetsmål i §§ 4 og 5, hjemmel for kvalitetsnormer i § 13
 - Pbl: koordinerende og politisk verktøy, nml: retningsgivende
- Anvendelsesområde: Marin tematikk, nml § 2
- Legalitetsprinsippet
 - Krav om hjemmel for å gripe inn i privat eiendomsrett
 - Aktsomhetsplikten i § 6

Verneområder

- Ikke speilvending (automatisk vern)
 - Må ha positivt vedtak om vern av konkrete områder
 - Bruk av verneplaner for å identifisere og prioritere mellom aktuelle områder (barskogplanen, marine verneområder)
 - Fritt skjønn når minstevilkår er oppfylt
 - Men kap. VI om utvalgte naturtyper
- Forholdet til annen lovgivning
 - Pbl: § 41, 2. ledd – landskapsvernområder og hensynssoner, § 53(4) – utvalgte naturtyper
 - Annen lovgivning: § 49
 - Hvordan gå fram når man søker tillatelse? § 48 tredje ledd
- Alternative rettsgrunnlag for områdevern
 - Reguleringsplan (pbl § 12-5 nr. 5), marint vern (havressursloven § 19), skogvern (skogbruksloven § 13)

Opprettelse

- Vernekategorier §§ 35-39
 - Nasjonalpark, landskapsvern, naturreservat, biotopvern, marine verneområder
 - Forholdet til IUCN-kategoriene
 - Ikke fritt velge hva slags type vern, avhengig av områdets karakter og vernets strenghet
 - Domstolsprøving lovtolkning/subsumsjon, Rt. 1986/199, 1995/1427
 - Lovfestede rammer for aktiviteter i områdene
- Vernevedtak: Forskrift og enkeltvedtak (§ 34 første ledd)
 - Generelle rammer i målbestemmelsene, prinsippene i kap. II og § 34
 - Konkrete rammer i spesialbestemmelsene: forvaltningspraksis og retningslinjer for skjønn
 - Rettet mot grunneiere, rettighetshavere og allmennheten

Forvaltning

- "Verneplan", "forvaltningsplan" og "skjøtselsplan"
 - Hvilken rolle har planene?
- Skjøtsel § 47
 - Grenser for skjøtselstiltak i forhold til grunneierinteresser
 - Ikke påleggshjemmel overfor private, se § 47 i.f.
- Dispensasjonsadgang § 48
 - Dispensasjon fra vernevedtak, supplert av unntaksadgang
 - Adgangen til å stille vilkår
- Status og utfordringer
 - I ca. 2 av 5 verneområder er verneverdier truet
 - Lokalforvaltningsreform
 - Utarbeidelse av forvaltningsplaner
 - Internasjonalt vern § 40 – Verdensarvkonvensjonen, Ramsar-konvensjonen, Bern-konvensjonen

Erstatning

- Adgang til erstatning, § 50
 - Vesentlig endret og et klart unntak fra Grl. § 105
 - "eier eller rettighetshaver"
 - "vanskeliggjøring av igangværende bruk" (Rt 1988/890)
 - Grensen mellom "igangværende" og "påregnelig"
 - Grunnvilkår: Årsakssammenheng
 - Vesentlighetskrav? Totalvurdering av eiendommen?
- Utmåling
 - Betydningen av prosessuelle regler, § 51
 - Tap for "igangværende bruk"
 - Utgangspunkt i bruksverdi. Tilpasningsplikt? (Rt 2006/720)
 - Salgsverdi og differanseprinsippet
- Særregelen i pbl § 15-3

Summegrupper

Er det lov å samle kvist og skjeggglav til juledekorasjoner i et naturreservat? Kan ferdsel forbys i deler av en nasjonalpark?

Artsvern – ”speilvending”?

- Automatisk vern? § 15 og prioriterte arter
- Skille ”ramme” for og ”fordeling” av uttak
 - Nml som rammelov? Spesialitetsprinsipp?
 - Spesiallovgivning: viltl., havressursl., skogbruksl., fiskerilovgivning
 - Forvaltningsmålene i §§ 4, 5 og 15 – generelle
- Noen arter som ikke er ”verdige”?
 - Kunnskap, ”skadelige” organismer, fremmede arter
 - ”Høstingsverdige overskudd”: vilt, laks, ferskvannsfisk (§ 16) + hvis skade
 - ”Truer bestanden”: virvelløse dyr, sopp, viltlevende planter (§§ 15 og 20) + hvis skade
 - Ikke regulert: marine organismer (§ 15 i.f.)

Prioriterte arter

- "Rettsfakta" (§ 23)
 - Vilkår for å bruke hjemmelen?
 - Pliktige hensyn?
 - Prosessuell plikt – enkeltvedtak?
 - Konstruere handlingsplikt?
- "Rettsfølge" (§ 24)
 - Hvor stor grad av skjønn – 1. ledd a), b) og c)?
 - Virkninger i relasjon til annen lovgivning – parallell til områdevern?
 - Funksjonsområder: " vesentlig vanskeliggjøring av igangværende bruk"
 - Dispensasjonsadgang – 5. ledd
- Klage eller domstolsprøving?

Traktatforpliktelser

- CBD: generelle forpliktelser
- Bernkonvensjonen
 - Hvilke arter må vi sikre
 - Når kan vi felle skadedyr?
- CITES: handel med truede arter
- Konvensjonen om migrerende arter
 - Spesifikke beskyttelsesforpliktelser
 - Protokoller og "soft law" vedtak
- Ramsar-konvensjonen
- Er vår form for "speilvending" tilstrekkelig?

Summegrupper: Norsk ulveforvaltning og int'l rett

- Bern-konvensjonen art. 9: Each Contracting Party may make exceptions ... provided that there is no other satisfactory solution and that the exception will not be detrimental to the survival of the population concerned: - To prevent serious damage to ... livestock ...; - In the interests of public ... safety, ... or other overriding public interests;
- Rovviltforskriften: § 3: Det skal være 3 årlige ynglinger av ulv innenfor forvaltningsområdet for ynglende ulv, der familiegruppens revir i sin helhet ligger i Norge. Dersom over halvparten av reviret ligger innenfor forvaltningsområdet for ynglende ulv, skal reviret regnes som innenfor forvaltningsområdet.
- § 7: Rovviltnemnden har myndighet til å fatte vedtak om kvote for felling ... og kvote for jakt ... når bestanden av den enkelte art ligger over de nasjonalt fastsatte bestandsmålene for regionen [2012-13 jaktkvote på 12, redusert til 9 etter klage, felt 6 i 2 regioner]

Noen momenter

- “no other satisfactory solution”: Er lisensjakt innenfor rammen?
- “will not be detrimental to the survival of the population concerned”: Skal vi godta myndighetenes ord? Hva med ulovlig jakt? Kan vi regne med svenske ulv (samarbeid)?
- “prevent serious damage to ... livestock”: Må det være aktuell trussel, eller er det nok at den generelle faren reduseres?
- “interests of public ... safety, ... or other overriding public interests”: Her kan vel forebygging være mer aktuelt? Er frykt relevant? Må frykten være begrunnet?

Vannressursregulering

- Læringskrav: Hovedtrekkene ved rettslige virkemidler og rammer for forvaltning av vassdrag med særlig vekt på miljøhensynet
- Komplexiteten i lovgivning og forvaltning
 - Historisk betinget – verdien av ressursene
 - Blandingen av privatrett og offentlig rett
 - Kommunal planlegging og nasjonal overstyring
 - Overflatevann og grunnvann
 - Samordning gjennom EUs vanndirektiv 2000/60/EF og vannforvaltningsforskriften
- Kvalitetsmål, vannressursloven § 9

Utbygging

- Konesesjonsplikten (§§ 8 og 18)
 - Inngrep i vassdrag – fokus på allmenne virkninger
 - Tiltak andre steder som virker på vassdraget?
 - Betydning av prinsippene i nml? Sumvirkninger og tiltakshaver skal betale
- Konesesjon (§ 25)
 - Øvre og nedre grenser? Utfallet av nytte – kostnads- vurdering?
 - Relevante og avgjørende hensyn – bred tilnærming?
 - Pliktige hensyn?
- Vilkår (§ 26) – sammenheng med tiltak
- Omgjøring (§ 28) – til skade?

Vern av vassdrag

- Kraftutbygging – vannressursl. kap. 5
 - Stortingsvedtak – verneplaner
 - Hvor "rettslig" er slikt vern? – Legalitetsprinsippet, konsesjonsplikt og meldeplikt (§ 34)
- Annen virksomhet?
 - Vannressursl. § 35
 - Pbl § 1-8 og rikspolitiske retningslinjer 1994

Elektrisitetsproduksjon

- Særregler i lovene fra 1917 – opprettholdt etter vannressursloven
 - Avgjørende: størrelsen på utbyggingen
- Konesesjon (vassdragsreg.l. § 8) – ”bør”
 - Lokale interesser i å legge til rette for kraftproduksjon – konsesjonsavgifter og lokalt forbruk (§§ 10 og 11)
- Saksbehandling
 - Høyt politisk nivå
 - Tiltakshaver skal betale i bred forstand
- Omgjøring (§ 10) – til skade?

Summegrupper

Er en "konsesjon" en "rettighet"?

Forurensningsloven

- Læringskrav: Rettslige virkemidler og rammer for kontroll med utslipp av forurensning, herunder klimagasser
- Relasjon til:
 - IPPC-direktivet (2008/1/EC): Energieffektivitet: § 16
 - Pbl: lokalisering av forurensende aktivitet
- Samle alle regler om forurensning?
 - Alle typer forurensning og resipienter
 - Hva er forurensning – uklar grense: CO₂-utslipp, fyllmasser
 - Må kunne være til ulempe for miljøet (§ 6) + "fare for" (§ 7)
 - De største stasjonære punktkildene
- Saksbehandling
 - Særregler i loven og forurensningsforskriften (kap. 36 og 37)
 - Bredt partsbegrep og bred deltagelse gjennom varsling og høring

Forurensningstillatelser (I)

- Generell speilvending, § 7
 - Unntak i loven (§ 8), ved forskrift (§ 9) eller enkeltvedtak (§ 11)
- Lovens virkeområde / rekkevidden av konsesjonsplikt
 - Ikke sammenfall, loven (§ 8), forskrifter, forvaltningspraksis
- Konsesjon
 - Bred skjønnsmyndighet, men lovens formål (§ 1), retningslinjer (§§ 2 og 11, 5. ledd) og adgangen til å gi forskrifter (§ 9):
Betydning for relevans og vekt av hensyn
 - Øvre og nedre grenser? Miljøkvalitetskrav? Tilbakevirkning?
 - Relevante hensyn – ”spesialitetsprinsipp”?
 - Avgjørende hensyn? – Lunner pukkverk Rt 93/528
 - Pliktige hensyn? All forurensning som omfattes av formål? Alle tiltakets fordeler og ulemper? (§ 11 i.f.)
 - Forholdet til klimakvoter (§ 11, 2. ledd)

Forurensningstillatelser (II)

- Vilkår
 - Rammer i § 16: Detaljert og formålsorientert
 - Suppleres med alminnelig vilkårs lære?
 - Vilkår knyttet til andre miljølemper eller kilder - konkret vurdering av tilknytning og grad av byrde
 - § 17: Spesialbestemmelse om plikt til innløsning
- Omgjøringsadgangen, § 18
 - Til skade for forurenser:
 - Etter 10 år: Generell adgang, Rt 1995/738
 - Før 10 år: § 18, 1. ledd nr. 1-3
 - Grensen mot ekspropriasjon
 - Til gunst for forurenser:
 - "Bordet fanger": Gasskraftsaken og § 18, 1. ledd nr. 4-6
 - Gjelder 10 års regelen også her?
 - Rammer for skjønnet: § 18, 4. ledd, Rt 1995/738

Plikter og påleggshjemler

- Plikt til tilpasning og til å forebygge (§ 7, 2.-3. ledd)
 - Hvem? Nåværende eier?
 - Når? Fare for forurensning
- Pålegg (§ 7, 4. ledd)
 - Hvem? Nåværende eier? Rt 2010/306 og 2012/944
 - Grad av skjønn mht. *om* det skal pålegges og *hva* som skal pålegges: rimelighetsvurderingen i 2. ledd i.f.
 - Gjennomføring for forurensers regning § 74

Inntruffet forurensning

■ Ulovlig forurensning

- Plikt til å treffe tiltak (§ 7, 2. og 4. ledd) og erstatning
- Grunnlag for omgjøring
- Grunnlag for stansning
- Straff – foretaksstraff aktuelt (Økokrim)

■ Lovlig forurensning

- Erstatningsregler – dekker også lovlig forurensning
- Begrenset tiltaksplikt (§ 7, 3. og 4. ledd)
- Legalitetsprinsippet: Ikke så sterkt i denne sammenheng?

Summegr. – hva slags vedtak?

Klif har i de fleste utslippstillatelser stilt krav om at kjemikalier som benyttes på en slik måte at det kan medføre fare for forurensning, skal være testet med hensyn til nedbrytbarhet, toksisitet og bioakkumulerbarhet. Vår erfaring har vist at kravet i noen sammenhenger blir for omfattende samtidig som det ikke fanger alle typer tester som bør gjøres ut fra det generelle kravet om at bedriften skal kjenne miljøeffektene av sine utslipp. Kravet vedrørende testing skal derfor endres til: *For kjemikalier som benyttes på en slik måte at det kan medføre fare for forurensning, skal bedriften dokumentere at den har foretatt en vurdering av kjemikalienes helse- og miljøegenskaper på bakgrunn av testing eller annen relevant dokumentasjon.*